

NAGY KLÁRA

KLASSZIKUSOK ÚJVIDÉKEN

Az Újvidéki Színház évek óta kitűnik a magyar színházak közül karakteres, aktuális társadalmunkhoz szorosan kapcsolódó, gyakran politikus profiljával. Ennek elismerése díjakban is manifestálódik: *Borisz Davidovics síremléke* című előadásuk 2018-ban a színikritikusoktól megkapta a legjobb előadásért járó díjat, a *Neoplanta* 2014-ben közönségdíjas lett a BITEF-en. Egy szó, mint száz, meglehetősen nagy lelkesedéssel vágtam neki miniévadjuknak, melyet két idei bemutató, Lénárd Róbert rendezésében a *Piszkos Fred, a kapitány* és a macedón Dejan Projkovszki által rendezett *Anna Karenina* alkotott.

A *Piszkos Fred, a kapitány* színpadra vinni piszok nehéz dolog. Az egész Rejtő-jelenség eleve nagyon nehézkesen levezethető a saját kultuszáról, olyan, mint egy vicc: ha magyarázod, már rég rossz. Egyszerűen kétféle ember van: az egyik automatikusan felnevet az „Uram! A késemért jöttem!” megszólalásra, a másik pedig furcsállva pislog. A kultusz a kanonizáció mellett átesett egy generációs váltáson is, ma már nem az eredetileg célközönségnek szánt fiatalok a legnagyobb rajongói a Rejtő-regényeknek, illetve a hozzájuk kapcsolódó képregényeknek, filmeknek, társasjátékoknak. Ez a váltás meglátszott az előadás közönségén is: egy középkorú házaspár nevetgélve, félhangosan minden viccet befejezett előre, míg a gyerekeik fegyelmelzen, egyetlen mukk nélkül ülték végig az előadást. A kultusz mellett a dramaturgia sem könnyíti meg a *Piszkos Fred, a kapitány* színpadra alkalmazását, tobzódnak benne a meglepőbbnél meglepőbb fordulatok és az egzotikus szereplők, nem könnyű egyszerre átadni a Rejtő-hangulatot és biztosítani a történet érhetőségét.

Lénárd Róbert rendezésének formanyelve erősen filmszerű. Jellemző eszköze a playback, ami annyira megkavarja a történetet követni szándékozó nézőt, hogy csak éles figyelemmel lehet felzárkózni a színpadi eseményekhez. A mozgás is erősen filmes asszociációkat hoz be, a kötélen ugrálás kifejezetten elegáns, a közös táncok hangsúlyos szerepet kapnak. És a hatáshoz hozzátesz a pontszerű fénykezelés is (fény: Illés Attila).

Az előadás fontos része lehetne a dinamika, ami logikusan következik a sűrű történetből és a filmszerű formanyelvből. Ezzel együtt sem a színpadi mozgás, sem a hagyományos értelemben vett koreográfia nem áll össze pontosan, a feszesnek szánt ritmus nem elég feszes, ez pedig folyamatosan gyengíti az összhatást. Az események ezzel szemben elképesztően gyors tempóban követik egymást, a történet nem szűkölködik meglepetésekben, szerepcserékben és leleplezésekben, így egy pont után az ember legjobb szándéka ellenére is könnyen belesüllyedhet egy kellemes értetlenségbe.

Ezzel szemben az egyéni alakítások szépen illeszkednek a filmes keretbe. A Bojana Radović sminkjével parádésan elmaszkírozott Pongó Gábor egészen rajzfilmszerű Piszkos Fredet

hoz, lábujjára akrobatikus ügyességgel hajtogatja bele magát. Gombos Dániel Fülöp Jimmyje megnyerő kókler, játékmesterként próbálja egyben tartani a szálat. Kutya-macska barátságuk, fésű- és pénzcserélős civódásuk energiája sokat tesz az előadásért. Szalai Bence Vadsuhanca komoly jellemfejlődésen meg keresztül, a kínosan fogalmatlan gyerekből az előadás végére komolyan vehető tényezővé válik a gengszterek felügyelete alatt. És hát persze senki sem az, akinek mutatja magát, elmosódnak az identitások, a Honolulu Star utasai és legénysége, a szingapúri gengszterek, az utca embere és a királyi palota lakói gyorsan változó masszát alkotnak. Mindig beletelik néhány másodpercebe, mire kiderül, kit pontosan melyik szerepben látunk, a rendezés pedig ügyesen játszik a nézők elveszettségével.

Az Árva Nóra tervezte emeletes, fából készült tér egyszerre tud hajóként, Szingapúrként és királyi palotaként funkcionálni, és pontosan mutatja a belső közösségi hierarchiákat, hogy valaki fent vagy lent helyezkedik el bennük. Ahogy az előadás, a díszlet is határozottan ragaszkodik a kanonizálódott kultusz kereteihez. A falakat különböző Rejtő-regények borítói díszítik, a csöndesen veszélyes hajóskapitány (Ozsvár Róbert) is Rejtőt olvas. Talán csak a fő konfliktusforrás mutat ki a jelenünkbe. Hiszen micsoda világ az, ahol csak a bűnözők akarnak demokráciát?

A *Piszkos Fred, a kapitány*hoz hasonlóan a miniévad másik előadása, az *Anna Karenina* is a saját kultuszán belül marad, azonban a rendezés pontos átgondoltsága ezt legitimálja. Az utóbbi években sokan színpadra vitték Tolsztoj nagyregényét, jelenleg a Trojka Színházi Társulás, a Pesti Színház és a Győri Balett is műsoron tartja saját adaptációját, a József Attila Színház *Karenina*, *Anna* című előadása pedig tavaly a POSZT-ot is megjárta. A történet népszerűsége köszönhető annak, hogy tele van hálás szerepekkel, a közönségnek könnyű azonosulni a dilemmákkal, ám a hömpölygő érzelmek biztonságosan el is távolítják a nézőt a jelentől. Emellett a történet megpendíti a nemi egyenjogúság kérdését is, hiszen a család elhagyása még ma is bocsánatosabb bűn egy férfinál, mint egy nőnél.

A Macedón Nemzeti Színház igazgatója, Dejan Projkovszki kifejezetten sűrű, nagy ívű, romantikus elemekben gazdag előadást rendezett az Újvidéki Színházban, minden jelenet bővelkedik az ötletes megoldásokban, az elemzési lehetőségben.

„A szerelemben nincs jobban vagy kevésbé”, szól az előadás mottója, a grandiózus színpadkép pedig szervesen kapcsolódik hozzá. Ébenfekete fából készült a hatalmas díszlet (tervező: Valentin Szvetozarev m. v.), a nyitódó-záródó ajtóknak köszönhetően a tér egy pillanat alatt tágassá és elegánssá vagy szűkké és nyomasztóvá is tud válni Anna lelkiállapotainak megfelelően. A jelmezekkel együtt létrejön egy fekete-fehér dinamika, ami a vörös színházi székekkel kiegészülve összességében romantikus vizualitást hoz létre (jelmeztervező: Marija Pupucsevcska m. v.).

Látványosak és esztétikai értéket képviselnek a tömegjelenetek (koreográfus: Olga Panga m. v.), a bál, az aratás, a lóverseny, az opera és a bordély erős összképben jelenik meg. A szerelmi viaskodás is mozgáson keresztül érzékeltetődik: Vronszkij (Mészáros Árpád) és Levin (Pongó Gábor) akrobatika- és néptáncpárbajban csapnak össze. Pongó Gábor a görkorsolya-tehetségét is megvillantja jégkorsolyázás címén, a lóverseny pedig tornászversennyé változik, melyben (természetesen lovon) Mészáros Árpád remekel.

Az előadás elején hatalmas oralap görög át a színen, hogy aztán később gyerekekkel kiegészülve bukkanjon fel újra. Kizökkent a helyéről, megállt az idő a szerelemben, akár beteljesül, akár nem.

Az előadás romantikus voltát erősítik a rendezés kifejezetten érzéki megoldásai. Ezek vonzalomtól függetlenül is jelen vannak, például amikor az Anna terhességét jelző kenyeret Karenin elkezd kibelezni. A testiség, sőt homoerotika a barátságokban is megjelenik, a női (Anna és Dolly) és a férfi (Vronszkij és katonatársa között) oldalon egyaránt. Ebből a világból az állandósult alkoholos bódultság mellett csak a szex mutat kiutat. Emlékezetes Anna és Vronszkij szeretkezése, mely közben egy almát marcangolnak szét, a vajúdo Anna fájdalom eksztázisba hajlik. Hevül a két szerelmes, Anna és Vronszkij, de mintha külön, egymástól függetlenül izzanának. Bár a nagy szerelemről beszélnek, és ez alapján is cselekszenek, a két alakítás nem olvad egybe.

Béres Márta Annája szenvedélyében marad egyedül, idővel senki sem érti meg valóságának feloldhatatlanságát. Emberi nagysága itt derül ki: nemcsak szerelmét, a közösség rossznyelvét, de még a csak általa felismert magányát is tudja méltósággal vállalni. Béres alakításában az önkeresés áll központi helyen, zárómonológja megrendítő. Mészáros Árpád Vronszkija a szerelemben nő fel, tanul meg felelősséget vállalni. Míg Anna kapcsolatukban ismeri meg a felszabadultságot, Vronszkij az ellenkező irányba fejlődik, a szenvedélytől halad a ráció felé.

Kitty (Dienes Blanka f. h) és Levin gyermekké teszik egymást szerelmükben, krétával írják falra vallomásukat. Fiatalok és játékosak – és látszólag sérthetetlenek. Pongó egyszerre mutatja meg Levin teszetszaságát, világjobbító erejét és esen-

Mi? Rejtő Jenő: Pizskos Fred, a kapitány

Hol? Újvidéki Színház

Kik? Gombos Dániel, Szalai Bence, Pongó Gábor, Crnkovity Gabriella, Giricz Attila, Huszta Dániel, Kőműves Noémi f. h., Ozsvár Róbert, Simon Melinda / Adaptáció: Lénárd Róbert / Díszlet és jelmez: Árva Nóra m. v. / Színpadi mozgás: Crnkovity Gabriella / Zenei válogatás: Vukašin Vojvodić és Dienes Ákos / Smink: Bojana Radović / Rendező: Lénárd Róbert

Mi? Lev Tolsztoj: Anna Karenina

Hol? Újvidéki Színház

Kik? Béres Márta m. v., Német Attila, Mészáros Árpád, Sirmer Zoltán, László Judit, Pongó Gábor, Dienes Blanka f. h., Ferenc Ágota, Ozsvár Róbert, Banka Livia, Figura Terézia, Bohocki Martin / Koreográfus: Olga Panga m. v. / Díszlettervező: Valentin Szvetozarev m. v. / Jelmeztervező: Marija Pupucsevcska m. v. / Zene: Goran Trajkoski m. v. / Rendező: Dejan Projkovszki m. v.

dőségét. Dienes Blanka alakításában méltó párja, Kitty lassan határozott és független nővé válik, akinek Anna lesz az Achilles-sarka.

A rendezés különösen szimpatikus vonása, hogy részben igazságot szolgáltat a gyakran elfelejtett idősebb női karaktereknek. Banka Livia játékában Ligya Ivanovna rosszindulatú ravaszsága érthetővé válik Karenin iránt érzett vonzalmának tükrében, a Figura Terézia által alakított Agafja pedig hiába vágya tudásra amúgy emancipatorikus gazdája mellett, ha egyszerűen nincsen rá ideje a házimunka mellett.

Az Újvidéki Színház fentebb méltatott politikus karakterével szemben a minievad előadásai tehát nem igazán kapcsolódtak a létrejöttüknek megágyazó tágabb társadalmi valósághoz, változó alaposágú kidolgozottsággal, de megmaradtak a maguk esztétikai kereteiben.

Mészáros Árpád és Béres Márta az Anna Kareninában.
Fotó: Srdan Doroski